

פתחון פרה

עליון מס' 306

עלון ישיבת ההסדר פתח תקווה

רוצחים בהיתר - על פרשיית עדים זוממים/עידו פכטר

לניסיון להזיק ולא כאשר נעשה הנזק עצמו! וכיצד?
מילא לחייב על הזממה, אבל לחייב רק עליה ולא
על המעשה? הדבר נראה כמנוגד לכל היגיון אנושי
ומשפטי כאחד!

ננסה לעמוד על סוד הדבר מעיון בתורה עצמה. היכן
מופיעה פרשת עדים זוממים? באופן טבעי היינו
מצפים לקרוא את הפרשייה הזאת בתחילת פרשת
שופטים (דברים יז), עת שהתורה דנה במאפייניה
של המערכת המשפטית, ומזכירה בין היתר את
היסוד שעליו מערכת העדות מושתתת - "על פי
שניים עדים או שלושה יומת המת; לא יומת על פי
עד אחד". אך באופן מפתיע פרשת עדים זוממים
איננה כתובה שם. אנו מוצאים אותה בהמשך
הפרשה, בפרק יט, לאחר שהתורה עברה לדון
מהרשות המחוקקת לראשות המבצעת - המלך.
הפרק כולו דן בדיני הרוצחים - החל מהשוגג ועד
למזיד. התורה מצווה בו על הקמת ערי מקלט
להצלת הרוצח בשוגג (מצווה שמן הסתם מוטלת
על המלך) ומחייבת להרוג כל מי שקם על חברו
להרגו, ובהמשכו מגיעה פרשת הזוממים. מה
מלמדנו דבר זה?

עד זומם; אביי אמר: למפרע הוא נפסל,
ורבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל. אביי
אמר: למפרע הוא נפסל, מעידנא דאסהיד
רשע הוא, והתורה אמרה אל תשת ירך עם
רשע - אל תשת רשע עד. רבא אמר: מיכן
ולהבא הוא נפסל; **עד זומם חידוש הוא: מאי
חזית דסמכת אהני? סמוך אהני! אין לך בו
אלא משעת חידושו ואילך.**

(סנהדרין כז ע"א)

פרשת עדים זוממים היא אחת הפרשיות המחודשות
והקשות להבנה בתורה. כיצד אדם נענש על כוונתו
להזיק? וכי מצרפים אנו מחשבה רעה למעשה?
כידוע, בדיני העונשים לא מחייבים אדם אם הוא לא
מוכיח נזק ממשי. ודין הוא, רבות מחשבות בלב
איש, ובכללן גם מחשבות נזק והרס, אך כל עוד לא
נעשה מעשה ונוצר נזק בפועל, לא ניתן להענישו
בדבר. לא רק שאין את מי לפצות, אלא שהסברה
אומרת שאין לדון אדם על המתחולל בראשו, שאם
כן אין לדבר סוף.

הדבר עוד יותר מתמיה, כאשר אנו מתוודעים לדין
"כאשר זמם ולא כאשר עשה". חז"ל מצהירים

מראש על כך כי דין עדים זוממים מוגבל רק

במדבר

כ"ג אייר התשע"א

בתגובות ומאמרים:
Pithonpeh@gmail.com

לעומת זאת, עדים מוכחשים, על אף שגם הם כמעט וגרמו לנזק, הם עדיין נחשבים כחלק ממערכת המשפט שעשויה לטעות בדין (ומדבר זה לא חסינים אפילו הדיינים, כמפורט במסכת סנהדרין). שם אנו רואים את הדבר כלגיטימי, לאור הסיכון הטבעי לכשל בניהול מערכות.

פער זה ניכר לא רק מן התורה שבכתב, אלא גם מן התורה שבעל פה. לדיני העדות הרגילים לא מוקדש שום פרק או מסכת בש"ס; הם מפורזים במסכתות השונות והרוצה ללמדם צריך ללקטם ממקורות שונים. לעומת זאת, לעדים זוממים מוקדש פרק שלם במסכת מכות, העוסק כמעט רק בהם. לא זו אף זו, לאור ההבנה המקובלת שמסכת מכות הינה המשך ישיר למסכת סנהדרין, נראה שהפרק הדין בעדים זוממים ממוקם בין הפרקים הדנים בעונשים הניתנים לעבריינים – לאחר הפרקים הדנים בפושעים הנהרגים, נחנקים, נשרפים ונסקלים (סוף סנהדרין), ולפני דיני הרוצחים בשגגה המחויבים בגלות והעבריינים המחויבים מלקות (פרק שני ושלישי במסכת מכות).

מעשה ברור כי ענשם של העדים זוממים – כאשר זמם – הוא עונש הניתן לאנשים שפשעו, והוא נקבע לפי סוג הפשע שלהם. אם העדים זוממים בקשו לחייב ממון, אנו רואים אותם כגזלנים ועל כן עונשם יהיה השבת הגזל, ואם זממו הם להרוג אדם אנו רואים אותם כרוצחים ומחייבים אותם בעונש מוות. ביטוי מובהק לכך שהדין שאנו מטילים עליהם הוא עונש ולא קנס הוא האמור בסוגיה הראשונה של מסכת מכות – עדים שזממו לחלל כהן אינם

תופעה זו אולי חושפת לנו את השקפתה של התורה על העדים הזוממים. רגילים אנו להתייחס לעדים הזוממים כעדים, פשוטו כמשמעו. אלו אנשים הנוטלים חלק במערכת המשפטית ומסייעים להוצאת הצדק לאור. אלא שבמקום שיוציאו צדק לאור, יצא והם דווקא כמעט וגרמו למעשה פשע.

אך אם כן, עלינו לשאול, מה בינם ובין עדים מוכחשים? הרי גם עדים מוכחשים מתפקדים כמערכת המשפטית, וגם הם כמעט וגרמו לחוסר צדק? ומדוע עד שהוכחש איננו זוכה ליחס חמור כמו של זה הזומם?

דומה שבמיקום השונה של פרשיית עדים זוממים טמונה התשובה. עדים זוממים אמנם קרויים עדים, אך למעשה הם ככל הפושעים או רוצחים. אלו אנשים שקמו על חברם להרגו או לפגוע בו ככל פושע או רוצח שקיים בעולם. אלא שבניגוד לאלה שעשו מעשה בגופם כדי להוציא זאת לפועל, אלה היו מתוחכמים. במקום ללכלך ידם בדמו של האחר הם חשבו לנצל את הלקונה במערכת המשפט כדי לגרום לאותו נזק, רק באמצעות בית דין שיהיה שלוחם. כך הם ייצאו נקיים אפילו מצד החברה.

מזה הטעם נראה שהתורה מיקמה את פרשיית העדים בפרק הדין על הרוצחים. העדים הזוממים אינם חלק מהמערכת המשפטית האמורה בתחילת פרשת שופטים. אלו הם פושעים לכל דבר – רוצחים בהיתר, רק אם היו מצליחים – ועל כן ראוי להתייחס אליהם בהתאם – יש להענישם כמו כל פושע שפשע.

יחד עם הנידון. לעומת זאת, בהכחשה יש ויכוח על פרטי המאורע. היעדרותם של העדים מן המקום בודאי מלמדת על היטפלות לנידון שאיננה נובעת אלא מרצון להזיק ולהרע לו!
 על פי זה ננסה לבאר את ההלכה הפרדוקסאלית – כאשר זמם ולא כאשר עשה. תמהנו, מדוע מחייבים רק על המחשבה ולא על המעשה, והרי ראוי יותר על נזק ממשי!?

נראה שדין זה שוב מחזיר אותנו לגבול העדין שבין עדים שטעו ומתקבלים כלגיטימיים ובין פושעים המנצלים את המערכת המשפטית. כאשר זמם של העדים הצליח ובית דין הרג או חייב את הנידון, מעשה זה נחשב קטגורית כחלק מהמערך הקרוי "מעשה בית דין", ובבית דין אין פושעים – לכל היותר יש טועים. לכן העדים אינם לדידנו פושעים, אלא רק עדים שטעו. לעומת זאת, כל עוד בית דין לא עשה מעשה ונהיה שותף לעדים הזוממים, בהחלט ניתן להשקיף עליהם כעל פושעים שאינם שייכים קטגורית למערכת המשפטית אלא כאנשים שבאו להזיק את חברם.

לשון אחר, בעדים זוממים שהצליחו להוציא לפועל זמם, היות ובית דין היה שותף למעשיהם איננו יכולים להחשיבו כידם הארוכה, ורק כעושה דברם. הסמכות שניתנת לבית הדין לדון ולשפוט כוללת בתוכה את הסיכונים שהוא יטעה וישפוט שלא בצדק. זהו תוצר לגיטימי של מערכת אנושית המתנהלת עלי האדמות. אך כל עוד בית הדין לא השתתף עם העדים במעשה שלהם – בהחלט ניתן

מתחללים בעצמם, וזאת בשל הדרישה שלא לפגוע בילדיהם. אנו מקפידים שרק העדים ייפגעו. דין זה מזכיר לנו את ההלכה "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות". לא ניתן לחייב את הילדים על מעשה שעשו אבותיהם, כמו שלא ניתן להרוג את בניו של הרוצח יחד אתו. דבר זה מראה שבדין 'כאשר זמם' יש לפנינו עונש ישיר על מעשה פשע.

יתרה מזו; לאור זאת תמיהתו של התלמוד "מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני" (מדוע אנו מאמינים לעדים המזימים ולא למוזמים) מבוארת מאליה. בניגוד למוכחשים, אין לפנינו שתי כתות עדים זו מול זו. אין אנו חוזים בויכוח משפטי. ברגע שהעידו המזימים, העדים המוזמים משנים את המעמד שלהם מעדים לנידונים – למושעים, וממילא כל חוקי המערכת המשפטית חלים עליהם – על פי שניים עדים יקום דבר.

הלקונה המשפטית שנוצרה על ידי התורה שקבעה שעל פי שני עדים יבוצע הדין, מחייבת אותנו אפוא להבחין בזהירות בין מקרה בו העדים טעו בעדותם, או אז הם ככל המרכיבים של המערכת המשפטית שטעו וכשלו, ובין מקום בו העדים מנצלים את המערכת כדי להוציא לפועל את זמם, ואז פושעים הם. גבול זה הוא מאד דק, ולמעשה תלוי במחשבתם וכוונתם של העדים – האם כוונת זדון הייתה בלבם או רצון כן להוציא הצדק לאור. על כך יעיד שמם של העדים: עדים זוממים. מעבר לכך, נתנו לנו חז"ל עוד קריטריון חשוב: בעדות של הזמה יש לשלול את הימצאותם של העדים במקום

פרשת במדבר

עדותו ובכוונתו הרעה. כוונתו לנצל את הלקונה המשפטית לעשיית פשע, היא עצמה הפשע, ועל זאת הוא נענש. אמנם, זהו דין ייחודי שלא מצאנו באף אחד מדיני העונשים, אבל הוא מחויב ממערך סמכויותיה של המערכת המשפטית. בסכנת ניצול הפרצה החוקתית – הפשע הוא רק במחשבה.

חיות, ללא כוונה, כמצוות אנשים מלומדה בלי לחשוב מדוע הם עושים את המצוות.

ר' ישראל מסלנט ראה זאת והחליט שצריך להקים תנועה שתחרוט על דגלה את החשיבות של שלמות התורה, שלמות המעשים ושלמות האדם.² יסוד שלמות התורה פירושו עיסוק בכל מקצועות התורה. תנועת המוסר העלתה על נס גם את המצוות של בין אדם לחברו והראתה עד כמה הן חלק מרכזי ויסודי בתורה, לא פחות מהמצוות של בין אדם למקום. צריך לאהוב את הזולת, לגמול חסדים ולרדוף צדק בדיוק כפי שצריך לחזר אחרי סוכה נאה ואתרוג מהודר. היא גם ראתה חשיבות בלימוד כל חלקי התנ"ך ועיסוק במוסר הנבואה. היסוד השני הוא שלמות המעשים. יש לעבוד את ה' עם כוונה והבנת משמעות המעשה. תנועת המוסר נלחמה נגד ההרגל והשיגרה, היובש והקפאון. היא קראה למעשה שלם, מתוך כוונה, רגש פנימי והפעלת הלב (כפי שמרחיב בדבר רבינו בחיי ב"חובות הלבבות"). היסוד השלישי הינו שלמות האדם, אשר פירושה הוא תיקון המידות. "וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד"³ – האדם נולד עם מידות פרועות ולא מעובדות והתפקיד שלו הוא לעבוד עליהן, לשכללן ולתקנן. ללא עבודה

להפריד בינם ובינו ולהציבם שלא כחלק מן המערכת.

נקודה זו מבארת היטב את העונש שאנו מטילים בעקבות מחשבה וזממה בלבד. עקב הסמכות וההרשאה (גם) לטעות שאנו מעניקים למערכת המשפט, הרי שמעשהו של העד הזומם נגמר בעצם

על ספרי מוסר ותיקון המידות/רון הופמן

אנו נמצאים בימי ספירת העומר שמבטאים את הרצון שלנו להתקדם בעבודת ה' ולהתעלות בכל יום שעובר. תיקון המידות הינו ההכנה למתן תורה¹ ולכן מצאתי לנכון לכתוב על תיקון המידות. המאמר מחולק לשני חלקים. ראשית, מעט על ספרי מוסר, ועל הרלוונטיות שלהם לימינו. שנית, על החשיבות של תיקון המידות.

תנועת המוסר החלה בתחילת המאה ה-19 ע"י ר' ישראל מסלנט. היהדות הייתה אז מצומצמת וקפואה, עסקה בעיקר בגמרא ובהלכה. העיסוק במחשבה ותיקון המידות לא היה אצל המון העם, ואצל תלמידי החכמים הוא נתפס בתור דבר פשוט שאין להשקיע בו מחשבה מרובה. מצוות של בין אדם למקום היו נחשבות למצוות חשובות, כאשר מצוות של בין אדם לחברו היו מזולזלות. אנשים היו מגיעים לרב לשאול אותו על בעיות כשרות בסירכא של הבהמה אבל לא היו מתביישים להלבין את פני חברם ברבים וכד'. רבים היו עובדים את ה' בלי

את מידותינו ואיך לעשות זאת. לימוד כזה מביא אותנו להיות "אדם".

ברצוני להרחיב מעט על החשיבות של לימוד ועיסוק קבוע בתיקון המידות. אחת השאלות הנשאלות בנושא זה היא מדוע אין מצווה בתורה לתקן את המידות. ר' חיים ויטאל עונה על כך ואומר שלתקן את המידות זה דבר כל כך פשוט, עד שמי שלא מבין זאת הוא לא בגדר בן אדם כלל, ואליו התורה לא מדברת. העבודה על המידות היא דבר כל כך בסיסי, עד שאין צורך להסביר זאת. פשוט וברור שהאדם הגיע לעולם כדי לעבוד על מידותיו ולא על מנת להישאר עם מידות מקולקלות. הוא צריך לעבוד על מידת הסבלנות (הכעס) שלו, על תאוות שהוא מתקשה לשלוט בהם, על מידת השמחה (עצבות) וכד'. העבודה שעבודה על המידות היא דבר כל כך פשוט מביאה רבים לחוש שספרי המוסר לא מחדשים שום דבר, ושמספיק לקרוא פעם אחת את ה'מסילת ישרים' כדי לדעת את עיקרי הדברים.

אך באמת, גם מבחינת הלימוד יש הרבה דברים שאנשים לא יודעים אותם – יש מה לעיין בנוגע למידות. כאשר האדם מבין מה גורם לעצלות שלו והוא לומד על דרכים איך להתגבר עליה, זה תורם לו המון. בנוסף, הרב קוק בהקדמה ל'מוסר אביך' מסביר שישנן מידות מצרניות. כגון, כאשר אדם מסרב לעלות להיות ש"ץ, זה יכול להיות בגלל ענווה ויכול להיות שמה שהוא צריך לעשות זה לא לסרב, אך הוא מתעצל. כלומר, צריך להבחין בין מה שנחשב לענווה נכונה לבין ענווה פסולה שמביאה לעצלות, וכן הלאה. כל אדם צריך להגדיר לעצמו

האדם נשאר עם תאוותיו, והן ישלטו עליו במקום שהוא ישלוט עליהן ויכוון אותן כרצונו. כדי להגיע לשלושת השלמויות האלו, קרא ר' ישראל מסלנט להקדיש זמן קבוע ללימוד ספרי מוסר ותיקון המידות, ולעיין גם באגדות ובמדרשים בדיוק כפי שמעיינים בהם בגמרא ובפוסקים, בבחינת "הן יראת ה' היא חכמה"⁴, "יראת ה' (מוסר) היא חכמה שיש ללמוד לעומק.

ישנם אלה המרגישים שספרי המוסר אינם רלוונטיים בדורנו, מכיוון שספרי המוסר מחנכים לחשבון נפש, לענווה שמגיעה עד לכדי ביטול עצמי, להתרחקות מכל דבר שאינו קשור לקודש וכד', כשאנו יודעים (בעקבות תורת הרב קוק) שעכשיו שחזרנו לארץ ישראל, חזרנו לחיים, אנו מקדשים את החול ולא רואים בו יצר הרע, אנו עובדים את הקב"ה בשמחה ולא מתוך חשבון נפש. אך באמת, כפי שהסברנו לעיל, יש לחלק בין הדברים החיוביים הרבים שנמצאים בספרי המוסר, לבין הדברים שהינם פחות רלוונטיים בדורנו, ויש הרבה מה ללמוד מספרי המוסר. גם הרב קוק בעצמו כותב על חשיבות לימוד המוסר באגרת לאחיו⁵:

"הנני מוסיף לזרז למזורז כמוך... ולשים לב למוסר ויראת ה' כפי מסת הפנאי, כי זהו עיקר הכל. ואם כי הזמן האפשרי לייחד ללימודים כאלה הוא חלק קטן, אבל הוא נושא פרי אל כל יתר הפעולות והלימודים כמו שהמוח הוא קטן בשיעורו והוא מטביע צורת האדם באדם."

לימוד מוסר מראה לנו כמה אנחנו גדולים, ולאן אנחנו יכולים להגיע. הוא מסביר לנו שחשוב לתקן

פרשת במדבר

בהקשר זה יש לחלק בין ספרי מוסר לבין ספרי אמונה ומחשבה. אמנם, ישנה חשיבות גדולה לספרי אמונה כגון כוזרי, מורה נבוכים, ספר העיקרים וכד', אך בהקשר עליו אנו מדברים הם אינם ספרי תיקון המידות. הצעתנו היא למצוא ספרים שמדריכים את האדם בצורה מעשית יומיומית, כגון מסילת ישרים, חובות הלבבות, צדקת הצדיק, ספרי חסידות, מוסר אביך, אורות הקודש חלק ג', עלי שור וכו'. לימוד על תיקון המידות מחבר אותנו לעבודת ה', מכוון אותנו לשלמות המידות והמעשים שלנו, ומזכיר לנו לאין אנו שואפים ורוצים להגיע.

לסיכום, הראנו כיצד צריך להיות היחס הנכון לספרי המוסר. מצד אחד, ישנה חשיבות מרובה ללימוד אותם מכיוון שנמצאים שם אוצרות גדולים בעבודת ה', ומצד שני יש לסנן את הדברים שנראים פחות רלוונטיים לדורנו. ספרי המוסר ממלאים אותנו ברצון להגיע לגדלות ולשפר את מעשינו ומידותינו עד כמה שאנו יכולים. בנוסף, הדגשנו את החשיבות הגדולה של לימוד קבוע יומיומי של ספרים שמדברים על עבודת ה' ותיקון המידות.

¹ ניתן לראות על כך בעלי שור חלק שני, עמ' פד-פה. שם הוא מסביר ש-48 דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו, מ"ה) הם מ"ח מידות טובות והם ההכנה ללימוד תורה.

² ראה על נושא זה בהרחבה בספר "תנועת המוסר" של הרב דב כץ, חלק א' עמ' 60.

³ איוב יא, יב.

⁴ איוב כח, כח.

⁵ אגרות הראיה, חלק א', אגרת ט'.

⁶ דברים ד, לט.

⁷ "תנועת המוסר" חלק א', עמ' 81.

מהי מידה טובה שלו ומהי מידה רעה שהוא צריך לעבוד עליה.

תועלת נוספת של לימוד על תיקון המידות הוא החזרה על הדברים שידועים לנו ע"י לימוד קבוע על תיקון המידות. ישנו כלל שמופיע בגמרא ומובא ע"י הרמח"ל בהקדמה למסילת ישרים – "מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתא". כלומר, דבר שהאדם לא לומד ונזכר בו, הוא לא שם לב אליו ועם הזמן הוא נשכח. על אף שהחומר שהוא למד נמצא בתאים האפורים של המוח, הוא נשאר שם והאדם לא חי את הדברים שהוא למד. כדי לחיות את הדברים יש להשיב את הדברים ללב. "וידעת היום, והשבות אל לבבך"⁶. לא מספיק לדעת, יש להכניס לתוך הלב.

החת"ם סופר מספר על עצמו: "תאמינו לי, ביום שאין אני לומד מספרי מוסר מרגיש אני בעצמי הצטננות ביראת ה'⁷". גם אצלנו, על אף שחשוב לנו להתקדם בעבודת ה' ולתקן את המידות, אם לא נעסוק בזה יום-יום אנו עלולים להתקרר ככל שעובר הזמן. הדבר חשוב כשנמצאים בישיבה, ובמיוחד כשיוצאים לבין הזמנים, בחופש ולאחר שהאדם עוזב את הישיבה ויוצא ל"חיים". כאשר אדם נמצא מחוץ לישיבה, בדרך כלל האנשים מסביב לא עוסקים בהתקדמות בעבודת ה', והאדם עלול 'להתקרר' מהרעיונות שאליהם הוא היה רגיל. לכן, החשיבות בלימוד קבוע יומיומי (אפ' רק כמה דקות מעטות) בספרי מוסר ותיקון המידות היא מרובה מאוד.

כל אחד לרגליים ולזרוק את האמונה שלו לפח, אם לא גרוע מזה. אך למרבה ההפתעה, רוב המאמינים שנשאלו ביום ראשון את השאלה המתבקשת, "מה עכשיו?", המשיכו לדבוק באמונתם, וחלק אף יצאו מכל הסיפור מחוזקים. חלקם אמר שכל העניין הוא ניסיון שהכל יכול מעמיד אותו בהם, ושהם צריכים להמשיך להאמין ולהיות חזקים, וחלק פשוט הניח שכל העניין הוא עיכוב קטן, או טעות קטנה בחישובים, ושברוב צדקתם תוכח.

העניין שאני חשבתי עליו כשקראתי על הסיפור, בלי להיכנס לוויכוחים תיאולוגים בשאלה האם סוף העולם יכול להיתקע בפקק או לקבל פנצ'ר, הוא רמת האמונה שאדם צריך להגיע אליה כדי לעבור אירוע כזה ולצאת מהצד השני על הרגליים ואף מחוזק אמונית. להט כזה הוא סוג הלהט שאיתו יצאו שליחי הכנסייה למסעות הצלב, וממנו שאבו כנות ברחבי העולם את הכוח לבצע התאבדויות המוניות באמונה שכך הם ייגאלו ויצליחו לתפוס כיסא טוב בגן עדן. זוהי הרמה של האמונה אליה אנו מצוים להגיע בפסוק "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאודך". אמונה כזו בקב"ה, אמונה שמסוגלת לשאוב את כל האדם כולו, לב, נפש וגוף, היא האמונה שאפשרה ליהודים בכל הדורות לשמור על גחלת היהדות בוערת למרות כל הצרות והניסיונות להפסיק אותה.

אולם בעולם המודרני שלנו היום, קשה קצת לראות אמונה ברמה כזו. האשמה בעמנום הזוהר של האמונה הזו, מוטלת, לדעתי, על הציניות

האירועים בשבוע וחצי האחרונים בבית הלבן ובקונגרס האמריקאי האפילו במקצת על אירוע אחר, אירוע בעל חשיבות פוטנציאלית לא פחותה מהניסיונות הנואשים של אובאמה להצדיק את הזכייה שלו בפרס הנובל לשלום, או ממופע הסטנד-אפ של רה"מ בקונגרס. למה פוטנציאלית? משום שהאירוע הזה היה סוף העולם. בערימת התיאוריות הרבות על סוף העולם, נחשי אש והכחדת האנושות, שכבה לה נבואה של נוצרי-אמריקאי בשם הארולד קמפינג, שכבר סחפה אחריה עשרות ברחבי העולם. לפי חיזוי זה, סוף העולם היה אמור להגיע בשבת שעברה, כשהוא לוקח מספר רב של מאמינים טהורי לב לחוף מבטחים אי שם בגן-עדן, ומשאיר את שאר החוטאים למטה בארץ, ומפקיר אותם להיכחד ע"י הסופות, הסערות והמטאורים שישמידו את הכדור שלנו.

אפשר רק לדמיין את גודל האכזבה הנופלת בחלקו של מישהו שהתפטר מעבודתו, מכר את ביתו ואת כל חפציו ויצא עם משפחתו לעמוד את איזו גבעה, כשהוא מסתכל לשמיים בציפייה ואמונה תמימה שתכף, כל רגע הוא יזכה לעלות לשמיים יחד עם כל שאר הצדיקים ולהיפטר מתלאות העולם החומרי והגשמי. מהי התחושה שמרגישים כשכבר מתחילים להעיף מבטים לשעון, מנסים לדחוק הצידה את מחשבות הכפירה שצצות ומנסות להתפרץ החוצה אל התודעה ולגלות את האמת המרה – המציאות עוד פה, והיא גרועה כתמיד. כל אחד יגיד שזו אמורה להיות מכה רוחנית ונפשית שאמורה להפיל

הטוב, וצחקוקים מאחור במקרה הגרוע. התשובה הנפוצה ביותר לבעיה הזו היא פשוט לשכוח שיש אנשים מסביב ולהתמקד בעולם הפרטי שלך. אולם מה שהופך את העניין לגרוע יותר הוא שהמשפט "לא אכפת לי מה חושבים עלי" גורם לאדם לקבל תגיות של ניתוק ואנטי-חברתיות, שבעולם החברתי של היום שוות ערך לחרם או נידוי.

אין בכוונתי לצאת פה נגד הציניות באופן גורף, או לדחוף אנשים להאמין בחזון אפוקליפטי זה או אחר. ציינתי כבר שהציניות משמשת כמנגנון הגנה פסיכולוגי שעוזר לאדם לשמור על עצמו מפני פגעים וטראומות נפשיות שיכולות לדחוף את האדם מעבר לגבול השפיות. לכל אחד מאיתנו יש בעיות אישיות איתן הוא מתמודד במהלך החיים, והומר הוא אחד הכלים השימושיים ביותר בהם אפשר להשתמש במהלך ההתמודדות. היא יוצרת חיץ בין האדם וסביבתו, ונותנת לו את האפשרות לעבוד בעצמו על עולמו האישי. אבל לציניות גם יתרונות בעייתיים. הומר הוא אחד משוברי הקרח היותר נפוצים כשמגיעים לסביבה חדשה, ודרכו אפשר גם לנתב מידע לקהל רחב יותר. הוא יכול להקל על העיסוק בנושאים שאחרת היו רציניים ו'כבדים'. דרך הציניות אפשר לדבר גם על דברים שלא תמיד נעים או נוח ליצור עליהם שיח, והדף האחורי הוא דוגמה ליתרונות אלו ועוד. אבל לא תמיד שמים לב כמה קל לגלוש מהשימוש הנכון בציניות לעיוותים בעולם הפרטי והחברתי של האדם. במישור האישי, הציניות יכולה להשפיע את השקפת עולמו של האדם ולהפוך אותו ליצור מריר שמחפש את

שהשתלטה על המיינסטרים של השיח היום-יומי. הציניות הזו מתבטאת רבות כשבאים לדבר על נושאים כמו הסיפור של ה-15 במאי – שבת שעברה. התגובה הראשונית של האדם הממוצע לשיחה בנושא כזה תהיה, ברוב המקרים, בדיחה על הנאיביות של אנשים, והמילה שכנראה תהיה מילת המפתח בשיחה תהיה 'שטויות' או 'קשקושים'. זו הסיבה שהתיאוריה הנ"ל לא ממש עלתה למודעות הכללית, שכן התיאוריות של סוף העולם בדרך כלל מקושרות עם מיסטיקנים, מתקשרים על-טבעיים הזויים וכדורי בדולח. התיאוריה היחידה שהצליחה לצוף מעל פני השיח הציבורי הייתה החזון של 2012, שהפך לספינת תקשורת ואף לסרט הוליוודי – אולי בגלל שמקשרים אותו עם תרבות שכבר נכחדה מהעולם, ואולי בגלל שהתאריך שלו מגניב – אבל בסופו של דבר, גם אליו רוב האנשים לא מתייחסים ברצינות.

הציניות, שהתחילה כדרך חיים וגישה פילוסופית¹ והפכה לסוג של מנגנון הגנה פסיכולוגי אישי, גרמה לכך שאנשים התחילו לשים לב יותר לצורה בה הם נראים לשאר העולם, ולאיק המעשים שלהם משתקפים בעיני הסביבה. העובדה הזו הפכה את ההתמסרות המלאה לעבודת ה' ממה שהו שצריך להיות בסיסי, מובן ומקובל, למשהו שבו האדם צריך לעבוד על עצמו כדי להצליח. כמה וכמה פעמים כבר יצא לי לראות מקרים שמישהו בבית הכנסת או בבית המדרש 'נכנס' לתפילה וצעק "אמן" או "ברוך הוא וברוך שמו" קצת חזק יותר מכולם, וזכה לפרץ של פרצופים עקומים במקרה

מול פנים, אולם אם הוא עושה טעות, ייסורי המצפון גדולים פי כמה, שכן אין לו שליטה על החשיפה הציבורית של דבריו. אז אמנם, יש שיגידו שהנושא הזה הוא נדוש, ושכבר אמרו בו את כל מה שיש להגיד. אבל לדעתי, העבודה העצמית על השימוש הנכון בציניות היא דבר שאסור שייפול מגבולות שדה הראייה. אחרי הכל, גם ליהדות יש תיאוריה לגבי סוף העולם, ושנת 6,000 הולכת וקרבה. מה תגידו אז?

¹ טיעון זה, יחד עם טיעונים אחרים שאציין בהמשך, הובאו יותר באריכות בדיון הקודם על ציניות שנערך מעל במה זו בשנה שעברה. מי שרוצה לעיין, הדברים מופיעים בעלונים 4-273 של הפתחון פה.

בשקט ובהתמדה קולטים את אור השמש, מערבבים אותו עם טללי החיים ומייצרים את אותם נקודות אנרגיה באמצעותם חי העץ. חשוב שכל עלה ימצא את מקומו על ענף, בחברת עוד כמה עלים וימצא את הזווית המיטבית. עלה המסתיר לחברו את אור השמש, מוציא את שכרו בהפסד של העץ כולו. כל עלה קטן המושך את המים אליו צריך לעזור לחברו למשוך גם כן את המים שהרי אם לא כן הוא ימצא את עצמו לבד על הענף, או אז הוא בחיים לא יצליח לבד למשוך את המים הכבדים.

ארבע עונות יש לשנה על פיהם העץ חי ומתקיים. בקיץ העץ עמל ומתכונן אל הסתיו הקרב ובא או אז הוא נאלץ להשיר את עליו לקראת הרוחות הקרבות ובאות. בחורף הוא מתכנס אל תוך עצמו,

השלילי בכל דבר ועניין – דבר גרוע בפני עצמו, אך הפגיעה נשאת באדם עצמו. במישור החברתי לעומת זאת, שימוש מופרז בציניות מהווה את הצורה הגרועה ביותר של פגיעה מילולית, שכן הבדיחה על חשבון מישהו אחר מביאה לתגובה חיובית של צחוק בין האנשים, כך שהמעליב יוצא הגיבור, ולנעלב כבר לא נעים להרגיש את העלבון, כי הוא יצא 'משבית השמחות'.

ככותב דף אחורי, אני מכיר אישית את המאבק הפנימי בין הרצון לרצות את קהל הכותבים לבין הפחד מפגיעה בקורבן הבדיחה. אולי לכותב זה יותר קל מהבחינה שהוא לא נתון במצב של פנים

תחזיק חזק עלה קטן/אביאל רוזנברג

עץ מיוחד יש לנו, גזע גדול יש לו, ממנו יוצאים ענפים, חלקם רכים וגמישים, חלקים עבים ויציבים. כל ענף מחזיק עמו עלים מספר, יש שמספר העלים רב ויש שענף מוצא עצמו מעט ערום. מים חשובים לעץ, ולכן מערכת שורשים מפותחת עליו ליצור שתשאב את המים עמוק מבטן האדמה. כך דרך הגזע והענפים זורמים מים חיים אשר הגיעו בעמל רב אל העלים הקטנים שבזכות אותה רטיבות וחיות יוכלו לחשוף את עצמם ולהיפתח אל אור השמש.

תפקיד לא פשוט כלל וכלל מוטל על אותם עלעלים קטנים. הרי בכדי שהעץ יוכל לחיות ולהתפתח הוא חייב אנרגיה – זו הנוצרת בבטן העלים ומועברת בחזרה אל ליבת הגזע. לא כל העלים באותו הצבע ובאותו הגודל אך כולם

פרשת במדבר

יותר לשמש ואולי אף גיזום ועיצוב מחודש. אבל יש מקום לעבודה פנימית של העלים בה כל עלה יחזיק חזק בענף שלו, ייתן למים הזורמים לחלחל בעורקיו בהתמסרות ויזרים לליבת העץ חיים ושמחה. או אז יבוא יום והאביב יחשוף לעיננו עץ ירוק, מלבלב ועושה פרי.

בברכת,

צובר מים, מעמיק שורשים ומחכה בקוצר רוח ללבלוב של האביב – לעלים החדשים שיגדלו על הענפים ויחיו את העץ מחדש. יודע הוא כי לחיים יש מעגליות וכי אם הוא יחיה כפי שצריך ויכין עצמו בקיץ אזי אחרי החורף ניצנים יעלו ויופיעו. יש משברים ויש מזיקים איתם העץ צריך להתמודד. לפעמים הם באים מבחוץ כשיחים וקוצים קטנים מסביב המצרים את צעדיו. ולפעמים הם באים מבפנים כסתימות בכל מיני צינורות. תמיד יש מקום לתקן מהלכים כללים, אם זה בהעמקת שורשים, אם זה בעיבוי הענפים, חיבור יותר חזק לגזע, הזרמת יותר מים וחשיפה נכונה

**חצי הכוס היא מלאה תזכור תמיד
וכשהשמש אל הים שוקעת
אל תדאג מחר היא שוב זורחת!**

תחזיק חזק עלה קטן שלי

**אשרי האיש
אשר לא הלך בעצת רשעים
ובדרך חטאים לא עמד
ובמושב ליצים לא ישב
כי אם בתורת ה' חפצו
ובתורתו יהגה יומם ולילה**

תחזיק חזק עלה קטן שלי.

דבר הטפל לפ"ת אימלה, דם

שבת שלום, וערב טוב לכל המאזינים ❧ או הקוראים ❧ בעת סגירת הגיליון הקודם התבשרנו שביתו של הרב יונגסטר התארסה ❧ מצטערים שלא הספקנו ❧ ומעניין לעניין באותו עניין, יאיר שיף חזר אלינו!!! ❧ חזרתו של יאיר שיף שוברת שיאים ❧ קודם כל, היא מקפיצה את אחוזי הלויים בישיבה ב-100 אחוז ❧ באותה

דרך היא מגוונת פי 2 את מספר המדינות מהן מגיעים החוצניקים וממלא בפעם הראשונה העונה (!!) את חדר 43 ❧ אם לא מחשיבים את שלמה ❧ והשבו"שים ❧ טוב נו, אז החדר מלא לא בפעם הראשונה, סבבה?? ❧ מה שכן התמלא לאחרונה, הם צוות המשיבים של ישיבת פתח-תקווה ❧ אריאל (אינו רב) טוכפלד נהנה מחברתם של שמעון (אינו פסיכולוג)

כהן, אביאל (אינו זמין) רוזנברג, ורפאל (שלום רב!) מוניץ ❧ ודרור (כי כולנו רקמה) יחיאלי ❧ פתאום הבדיחה משבת זכור "שלום, אני בת 16 ויש לי חבר..." יותר מצחיקה, הא? ❧ כנראה שמשהו מהישיבה הלך בדרך ממש רחוקה בפסח ראשון, כי בפסח שני הרבה מבייני"שי הישיבה מצאו עצמם מנשנשים מצה מצ'וקמקת ומעימה ❧ אם פספסת ארוחת צהריים ❧ או אם סתם רצית להעביר טעם של חלווה ❧ בעבת האחרונה יצאנו לחופשת ל"ג בעומר ארוכה שנסתיימה עם שיעור של הרב שרלו על הזוהר ❧ החבר'ה יצאו באורות ❧ מי שפספס יוכל לשמוע את ההקלטה ולהתכונן לשיעור הבא ❧ לפחות יש לכם זמן ❧ או שלושה ❧ חוץ מהשיעור של ראש הישיבה, נהנינו מעוד חוויה של פעם בחיים של 49% מהאוכלוסייה היהודית ❧ וגם מהאוכלוסייה המוסלמית ❧ אם הם מצליחים להגיע לגיל 13 ❧ כן כן ❧ ברית מילה בחדר אוכל שלנו ❧ לפחות קיבלנו שאריות ❧ של אוכל כמובן ❧ ואיזה אוכל! ❧ סוף-סוף שמן זית במקום שמן שהדבר היחידי שאנחנו יודעים עליו ששמן זית הוא לא ❧ ממש ללקק את האיטריות ❧ ואם כבר במטבח עסקינן ❧ יש לנו עובדת חדשה ❧ עוד רכש זר ❧ וכאן מגיעה הבדיחה על מכבי ת"א שנגנזה בשל הופעות יתר בדף האחורי ❧ ואם כבר מדברים על אוכל ועל רכש חדש, מערכת הדף האחורי מקבלת בברכה את ידידה משכבר הימים ❧ השוקולית האבקתית הטעימה הישנה והמתוקה ❧ כתבנו מהתמי 4 מוסר שלאופר מתחיל לרשום הזמנות ❧ ואגב הזמנות, מה קורה אליעד? ❧ ביום שלישי האחרון הרב גיל החליף את הרב שרלו בתפקיד מעביר השיעור הכללי ❧ סיבת היעדרותו של הרב שרלו נעלמת מעיני כל, איננה ידועה לאיש ואין אף קצה חוט של השערה בנוגע למקום המצאו באותו הזמן ❧ ובלי קשר בכלל ❧ נתניהו נשא נאום ❧ הלאה ❧ מערכת הפתחון מעודדת את ציבור התלמידים ללכת לתרוםבוציטים ❧ טרומבוציטים מצילים חיים! ❧ והשהייה עצמה מול הטלוויזיות מלאה בחוויות ❧ אתם יכולים אפילו לשאול את מי שהלך עם אריה השבוע ❧ טורניר החבורות השנתי הגדול הגיע לסימום בנצחון מבריק של חבורת מור, איש החבורה השורד, לאחר פרישתו הלא-מתוכננת של חבורת אביאל במשחק הגמר ❧ נפסלים קודמים: שמעון כהן, דרור יחיאלי ויאיר שאג ❧ מערכת הדף האחורי מוסרת את התוצלותה חסרת המשמעות והמתרפסת לציבור הקוראים לאחר טענות חוזרות ונשנות על ציטוט לא מדויק שהובא בשם הרב שרלו שבוע שעבר ❧ בקטנה ❧ ואם שאלתם מה הקשר של ❧ לאירועי השבוע, קבלו תשובה ❧ גלים-גלים מתחילה ישיבת פתח-תקווה לשוט להסחף אל חיל הים, והבאים בתור הם ארבעת צולחי הגיבוע משיעור ב' ❧ ישר כוחם ❧ וגם לשאר ❧ שבת שלום ❧❧❧❧❧

מפניני השבוע:

"לא מעניין אותי מציאות!"
(הרב אריה)

"אתמול רציתי לתת סטירה לראש ישיבה"
(הרב יונגסטר)

"אם הייתי כותב פירוש על הרא"ש, הייתי קורא לו ידיים למעלה"
(המערכת, בשל מחסור בציטוטים)